

مقایسه مهارت اجتماعی، مهارت مثبت‌اندیشی و سبک‌های حل مسئله در دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع سوم متوسطه شهر زاهدان

* عباس هانی اصل حیزانی^۱

زهرا خان محمدزاده^۲

چکیده

هدف از پژوهش حاضر مقایسه مهارت اجتماعی، مهارت مثبت‌اندیشی و سبک‌های حل مسئله در دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع سوم متوسطه شهر زاهدان بود. طرح پژوهش حاضر توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری پژوهش عبارت است از کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر شهرستان زاهدان که در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۶ در دوره سوم دبیرستان مشغول به تحصیل بوده‌اند. نمونه پژوهش حاضر که تعداد ۱۵۲ دانش‌آموز (۷۶ دختر و ۷۶ پسر) به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه مثبت‌اندیشی اینگرام و ویسنیکی، مقیاس شیوه‌های حل مسئله (PSS)، پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی نوجوان (TISS) بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون t برای مقایسه میانگین دو گروه مستقل استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان داد که تفاوت معناداری بین میانگین نمرات دختران و پسران در مؤلفه‌های پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی وجود دارد و بین میانگین نمرات گروه دختران و پسران در پرسشنامه مهارت مثبت‌اندیشی تفاوت معنادار در سطح ۰/۰۵ وجود دارد. همچنین بین میانگین نمرات دختران و پسران در مؤلفه‌های اعتماد در حل مسئله و سبک اجتناب در سطح اطمینان ۰/۰۵ تفاوت معناداری وجود ندارد؛ ولی در نمره کل پرسشنامه و مؤلفه‌های درماندگی در حل مسئله، مهارت‌گری حل مسئله، سبک خلاقیت و سبک گرایش تفاوت معنادار وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: مهارت مثبت‌اندیشی، مهارت‌های اجتماعی، سبک‌های حل مسئله، دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستان

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه سیستان و بلوچستان، سیستان و بلوچستان ایران (نویسنده مسئول) abas.hani@pgs.usb.ac.ir

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی سیستان و بلوچستان، سیستان و بلوچستان، ایران

مقدمه

نوجوانی به عنوان دوره‌ای مابین کودکی و بزرگسالی مشخص می‌شود که افراد زندگی مستقلانه تری را شروع می‌کنند، روابط خود را با همسالان خود افزایش می‌دهند و به سوی زندگی هدفمند حرکت می‌کنند (لوسیانا، ۲۰۱۴). از آنجا که انسان موجودی اجتماعی است و بسیاری از نیازهای خود را از طریق ارتباط با سایر افراد برطرف می‌کند، این امر ضروری به نظر می‌رسد که همراه با رشد در سایر جنبه‌های تحصیلی، پرداختن به رشد اجتماعی و کسب مهارت‌های لازم برای برقراری ارتباط مؤثر با دیگران، نیز مورد توجه قرار گیرد (چاری، خیر، ۱۳۸۲). تعاریف مختلفی از مهارت‌های اجتماعی وجود دارد، مهارت‌های اجتماعی رفتارهای انطباقی آموخته‌شده‌ای هستند که به فرد کمک می‌کنند با دیگران روابط متقابل داشته باشد و پاسخ مناسب در برابر رفتار دیگران نشان دهد و از بروز پاسخ‌های نامناسب اجتناب کند (مکلند، ۲۰۰۳).

مهارت‌های اجتماعی به عنوان مجموعه‌ای از رفتارهایی که به افراد توانایی شروع و حفظ روابط اجتماعی مثبت، تعامل برای پذیرش همسالان و رویارویی مؤثر با مشکلات را می‌دهد تعریف شده است (روت‌فورد، ۲۰۰۴). نلسون^۵ مهارت‌های اجتماعی را مجموعه‌ای پیچیده از مهارت‌ها می‌داند که برای سازگاری و مقابله مؤثر با موقعیت‌های استرس‌زا ضروری بود، روابط مؤثر را پرورش می‌دهد و عملکرد کلی فرد را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد (نلسون، ۲۰۰۹). نوجوانی دوره‌ای است که ممکن است در آن دانش آموزان با مسائل مهمی مانند بحران هویت، مشکلات اجتماعی، انحرافات جنسی، منفی اندیشی و افسردگی، اعتیاد، خودکشی، مشکلات خانوادگی مواجه شوند، بنابراین برای جلوگیری از بروز این مسائل و افزایش توانمندی آن‌ها باید دارای مهارت‌های اجتماعی لازم باشند (معتمدی، ۱۳۹۲).

یکی دیگر از مهارت‌هایی که آموزش آن به دانش آموزان ضروری به نظر می‌رسد مثبت اندیشی است. مثبت اندیشی عبارت است از داشتن نگرش، افکار و کردار خوش‌بینانه در زندگی. در سال‌های اخیر روانشناسی مثبت‌گرا به صورت مکتبی نو پا به عرصه‌ی علم روانشناسی گذاشته است و مثبت‌گرایی را تنها در داشتن افکاری خاص خلاصه نمی‌کند بلکه آن را نوعی جهت‌گیری کلی درباره زندگی می‌داند. مثبت اندیشی به صورت دیدگاهی که به امور مثبت زندگی توجه می‌کند و جنبه‌های منفی آن را در نظر نمی‌گیرد تعریف شده است (کویلیم، ۲۰۱۲). یادگیری خوب فکر کردن، تغییر در نگرش‌های منفی و نحوه‌ی تحلیل رویدادها به عنوان مهارت مثبت اندیشی^۷ تعریف می‌شود که در آن فرد تمام جنبه‌های یک موقعیت را در نظر می‌گیرد، آنگاه دیدگاه مثبت خود را به وجود می‌آورد و آن را حفظ می‌کند (چمزاده، آقای، گل‌پرور، ۱۳۹۵).

از دیگر مهارت‌های مهم زندگی، مهارت حل مسئله است که ما را قادر می‌سازد تا به صورت مؤثری با مسائل زندگی کنار بیاییم و می‌توان آن را به صورت کاربرد دانش و مهارت‌هایی که باعث پاسخ درست در موقعیت

^۱Luciana

^۲Social skills

^۳McClelland

^۴Rutherford

^۵Nelson

^۶Quilliam

^۷positive-thinking skill

^۸Problem-solving skill

مسئله‌زا تعریف کرد. حل مسئله نوعی یادگیری محسوب می‌شود که منجر کسب مهارت‌های جدید می‌شود (حدادنیا، جوکار، رحیم دشتی، شیخ‌الاسلام، ۱۳۹۶). سبک‌های حل مسئله افراد به سبک‌های انتخابی آن‌ها هنگام برنامه‌ریزی کردن، ایده پردازی، توانایی آن‌ها برای عمل به هنگام مواجهه با مشکلات و همچنین مدیریت تغییر اشاره دارد (غیائی، ۱۳۹۴). هر فرد متناسب با ویژگی‌های روان‌شناختی خود، سبکی را برای حل مسئله‌هایی که با آن‌ها روبرو می‌شود انتخاب می‌کند که برخی از این سبک‌ها سازنده هستند و به پیشرفت فرد کمک می‌کند و برخی نیز هیجانی و غیر سازنده بوده و مانع از پیشرفت فرد می‌شوند (آقایوسفی، شریف، ۱۳۹۱). همچنین ترفینگر، سلبی و ایساکسن^۱ (۲۰۰۸) سبک‌های حل مسئله را به صورت تفاوت‌های فردی پایدار در شیوه‌های انتخابی که افراد در مواجهه با مسائل به کار می‌برند تعریف کرده‌اند. سبک‌های حل مسئله عبارت‌اند از: سبک خلاقانه، برنامه‌ریزی و در نظر گرفتن راه‌های متعدد بر اساس موقعیت مسئله‌ساز. سبک اعتماد، اعتماد به توانایی فرد در حل مسئله. سبک گرایش، نگرش مثبت فرد نسبت به مشکلات و تمایل به مقابله با آن‌ها. سبک درماندگی، تنها بودن فرد در موقعیت‌های مشکل. سبک مهارگری بیانگر تأثیر کنترل‌کننده‌های بیرونی و درونی در موقعیت مسئله‌زا و بالاخره سبک اجتنابی، تمایل به نادیده گرفتن مشکلات به جای مواجهه رو در رو با آن‌هاست (ترفینگر و همکاران، ۲۰۰۸). سبک‌های خلاقانه، اعتماد و گرایش شیوه‌های حل مسئله انطباقی و سبک‌های درماندگی، مهارگری و اجتنابی نشان‌دهنده شیوه‌های غیر انطباقی حل مسئله هستند (کسیدی^۲، ۲۰۰۲).

پژوهشی علی‌محمدی و شفیع‌زاده (۱۳۹۵) نشان داد دانش‌آموزانی که مهارت اجتماعی بالا دارند مثبت‌اندیشی بیشتر و دانش‌آموزانی که مهارت‌های اجتماعی پایین دارند، مثبت‌اندیشی کمتری نشان می‌دهند. همچنین بخشی از یافته‌های پژوهش قمری گیوی و خشنودنیای چماچایی (۱۳۹۵) نشان داد مهارت اجتماعی در فرزندان طلاق و متقاضی طلاق نسبت به افراد عادی در سطح پایین‌تری قرار دارد. در پژوهش دیگری مشخص شد که در دو سبک‌های اعتماد و گرایش در حل مسئله تفاوت معناداری بین دانش‌آموزان دبیرستان نمونه و عادی شهر شبستر وجود دارد (جعفرزاده، ۱۳۹۳). بنابراین زندگی تحصیلی از مهمترین دوره‌های زندگی فرد است که بر تربیت ثمربخش و موفقیت‌آمیز فرد تأثیر می‌گذارد. در آنجا لیاقت‌ها و توانایی‌هایی به بار می‌نشیند و پیشرفت‌های علمی حاصل می‌شود. به نظر می‌رسد تاکنون پژوهشی که به مقایسه این سه متغیر در دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع دبیرستان پرداخته باشد، صورت نگرفته است؛ با توجه به اهمیت دانش‌آموزان به عنوان سرمایه‌ای ارزشمند هر کشوری هدف از این پژوهش مقایسه مهارت اجتماعی، مهارت مثبت‌اندیشی و سبک‌های حل مسئله در دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع سوم متوسطه شهر زاهدان است.

روش شناسی

طرح پژوهش در زمره تحقیقات علی - مقایسه‌ای قرار می‌گیرد. جامعه آماری پژوهش عبارت است از: کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر شهرستان زاهدان که در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ در دوره سوم دبیرستان مشغول به تحصیل بوده‌اند. نمونه پژوهش حاضر شامل ۱۵۲ دانش‌آموز (۷۶ دختر، ۷۶ پسر) بود که به روش نمونه‌گیری

^۱Problem-solving styles

^۲Treffinger, Selby & Isaksen

^۳Cassidy

مقایسه مهارت اجتماعی، مهارت مثبت اندیشی و سبک‌های حل مسئله در دانش آموزان دختر و پسر

خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. به این صورت که از بین دو ناحیه موجود در زاهدان یک ناحیه به تصادف انتخاب شد. از بین مدارس دبیرستان موجود در آن ناحیه چهار مدرسه (دو مدرسه پسرانه و دو مدرسه دخترانه) به تصادف انتخاب شد و از بین چهار کلاس سوم موجود در هر مدرسه دو کلاس به تصادف انتخاب شدند و پس از هماهنگی با معلمان، پرسشنامه‌ها در بین دانش آموزان توزیع و پس از تکمیل جمع‌آوری شد

پرسشنامه مثبت اندیشی اینگرام و ویسنیکی^۱ (۱۹۸۸): برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد ۵ گزینه‌ای اینگرام و ویسنیکی (۱۹۸۸) استفاده شد. این پرسشنامه با طیف لیکرت از شماره ۱ تا ۵ که به ترتیب عبارت‌اند از: (همیشه = ۵، اغلب اوقات = ۴، گاهی = ۳، به ندرت = ۲، هرگز = ۱) تشکیل شده است. حداقل نمره هر آزمودنی برابر با ۳۰ و حداکثر نمره نیز برابر با ۱۵۰ است. متوسط نمره یک آزمودنی نیز برابر با ۹۰ است. هر چقدر مجموع نمرات یک آزمودنی از ۹۰ بیشتر باشد و به ۱۵۰ نزدیک‌تر شود، آن آزمودنی از مثبت اندیشی بالاتری برخوردار است. با توجه به پژوهش اینگرام، ویسنیکی، بولتن و دیگران (۲۰۰۷) این ابزار سنجش برای بررسی تفکر مثبت مناسب است و از روایی و پایایی لازم نیز برخوردار است. در ایران نیز پایایی آزمون مهارت مثبت اندیشی براساس آلفای کرونباخ ۰/۹۴ و براساس روش دونیمه کردن ۰/۹۵ تعیین گردیده است (قویدل و همکاران، ۱۳۹۱). همچنین پایایی پرسشنامه مثبت اندیشی در مطالعه‌ای دیگر ر با استفاده از آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۹ محاسبه شده است (هاشمی، ۱۳۸۸). میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه در این پژوهش ۰/۸۵ به دست آمد.

مقیاس شیوه‌های حل مسئله (PSS): این مقیاس را کسیدی و النگ (۱۹۶۶)، طی دو مرحله ساخته‌اند و دارای ۲۴ پرسش است که شش عامل را می‌سنجد و هر کدام از عوامل دربرگیرنده چهار ماده آزمون می‌باشند: درماندگی در حل مسئله یا جهت‌یابی (بیانگر بی باوری فرد در موقعیت‌های مسئله‌زا)، مهارگری حل مسئله یا کنترل در حل مسئله (بعد کنترل بیرونی- درونی را در موقعیت‌های مسئله‌زا)، سبک حل مسئله خلاقانه (نشان‌دهنده برنامه‌ریزی و در نظر گرفتن راه‌حل‌های متنوع برحسب موقعیت مسئله‌زا)، اعتماد در حل مسئله (بیانگر اعتقاد در توانایی فرد برای حل مشکلات)، سبک اجتناب (تمایل به رد شدن از کنار مشکلات به جای مقابله با آن‌ها) و سبک گرایش یا تقرب و روی آورد (نگرش مثبت به مشکلات و تمایل به مقابله رودررو با آن‌ها)؛ بنابراین، سبک‌های درماندگی، مهارگری و اجتناب زیر مقیاس‌های حل مسئله غیر سازنده و سبک‌های گرایش، خلاقیت و اعتماد زیر مقیاس‌های حل مسئله سازنده می‌باشند (شاطری، اشکانی، غروی، ۱۳۸۸) پرسش‌های این مقیاس با گزینه‌های بلی، خیر و نمی‌دانم پاسخ داده می‌شوند. نمره‌گذاری به شکل صفر و یک و برای نمی‌دانم نیز نمره ۰/۰۵ در نظر گرفته می‌شود. در پژوهش محمدی (۱۳۷۷)، نیز ضرایب آلفا بالای ۰/۵۰ (به جز سبک گرایش). افزون بر این محمدی و صاحبی (۱۳۸۰)، پایایی درونی این آزمون بهره‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ، برابر با ۰/۶۰ گزارش نمودند. همچنین ضریب آلفا در بررسی باباپورخیرالدین و همکاران (۱۳۸۲)، برابر با ۰/۷۷ و ضریب روایی آن ۰/۸۷ گزارش شده است و با در نظر گرفتن شاخص پایایی به عنوان ضریب اعتبار (برابر با ریشه دوم ضریب پایایی) ضریب روایی این مقیاس را برابر ۰/۸۷ گزارش کردند. میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه در این پژوهش ۰/۷۵ به دست آمد.

پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی نوجوانان (TISS): توسط ایندربیتزن و فوستر (۱۹۹۲) به منظور سنجش مهارت‌های اجتماعی نوجوانان ساخته شده و شامل ۳۹ عبارت پنج گزینه‌ای است که پاسخ آزمودنی در مورد هر عبارت در دامنه گزینه‌های اصلاً (صدق نمی‌کند) تا (همیشه صدق می‌کند) ابراز می‌شود. نمره این آزمون بین صفر تا ۱۹۵ است، اگر فردی نمره‌اش بالاتر از میانگین باشد دارای مهارت اجتماعی بالا و اگر پایین‌تر از میانگین باشد دارای مهارت اجتماعی پایین است. پایایی این آزمون توسط مؤلف آن ۰/۹۰ گزارش شده است. در نمونه ایرانی نیز آمینی در پژوهش خود اعتبار ۰/۷۱ را گزارش کرده است، روایی آن نیز مورد تأیید متخصصان قرار گرفته است. میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه در این پژوهش ۰/۷۷ به دست آمد.

یافته‌ها

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی مربوط به مهارت‌های اجتماعی نوجوانان به تفکیک جنسیت آزمودنی‌ها

مقیاس	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
رفتارهای اجتماعی مطلوب	پسر	۳۰	۶۴/۰۱	۳۱/۵۶
	دختر	۳۰	۵۱/۱۳	۱۹/۲۷
رفتار نامطلوب اجتماعی	پسر	۳۰	۳۵/۷۶	۱۹/۰۶
	دختر	۳۰	۴۴/۱۳	۲۲/۹۰
مهارت‌های اجتماعی	پسر	۳۰	۹۹/۷۷	۱۷/۵۷
	دختر	۳۰	۹۳/۲۱	۷/۷۲

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود میانگین نمره رفتارهای اجتماعی مطلوب در بین دانش‌آموزان پسر بیشتر از دانش‌آموزان دختر است، در حالی که میانگین نمره رفتار نامطلوب اجتماعی در بین دانش‌آموزان پسر کمتر از دانش‌آموزان دختر است. به منظور بررسی این موضوع که آیا تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌ها از نظر آماری معنادار است یا خیر از آزمون t برای مقایسه میانگین نمونه‌های مستقل استفاده و نتایج به شرح جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. آزمون t برای مقایسه میانگین نمونه‌های مستقل (مهارت اجتماعی نوجوانان و مؤلفه‌های آن)

مقیاس	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین
رفتارهای اجتماعی مطلوب	۲/۳۶	۵۸	۰/۰۲۱	۱۲/۸۸
رفتار نامطلوب اجتماعی	-۲/۳۸	۵۸	۰/۰۲۰	-۸/۳۷
مهارت‌های اجتماعی	۰/۹۷۲	۵۸	۰/۳۳۵	۶/۵۶

همچنان که از جدول ۲ آشکار می‌شود؛ در مؤلفه رفتارهای اجتماعی مطلوب با توجه به نمره آزمون $t=۲/۳۶$ و سطح معنی‌داری ۰/۰۲۱، نتیجه‌گیری می‌شود که در بین دانش‌آموزان پسر و دختر تفاوت معناداری با ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد. همچنین در مؤلفه رفتار نامطلوب اجتماعی با توجه به نمره آزمون $t=-۲/۳۸$ و

مقایسه مهارت اجتماعی، مهارت مثبت اندیشی و سبک‌های حل مسئله در دانش آموزان دختر و پسر

سطح معنی‌داری ۰/۰۲۰، نتیجه‌گیری می‌شود که در بین دانش آموزان پسر و دختر تفاوت معناداری با ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد.

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی مربوط به مهارت مثبت اندیشی به تفکیک جنسیت آزمودنی‌ها

مقیاس	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
مثبت اندیشی	پسر	۳۰	۱۲۸/۷۸	۱۰/۹۹
	دختر	۳۰	۱۰۳/۳۹	۱۷/۹۷

همچنان که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، میانگین نمرات پسران از دختران بیشتر است. به منظور بررسی این موضوع که آیا تفاوت مشاهده شده بین میانگین‌ها از نظر آماری معنادار است یا خیر، از آزمون t برای مقایسه میانگین نمونه‌های مستقل استفاده و نتایج به شرح جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. آزمون t برای مقایسه میانگین مهارت مثبت اندیشی

مقیاس	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین
مثبت اندیشی	۶/۵۹	۵۸	۰/۰۰۱	۲۵/۳۸

همچنان که از جدول ۴ آشکار می‌شود، در پرسشنامه مثبت اندیشی، بین میانگین نمرات گروه دختران و پسران و همچنین در نمره کل پرسشنامه تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۵. شاخص‌های توصیفی مربوط به مهارت‌های حل مسئله به تفکیک جنسیت آزمودنی‌ها

مقیاس	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
درماندگی در حل مسئله	پسر	۳۰	۲/۷۸	۰/۷۳۳
	دختر	۳۰	۴/۲۷	۱/۲۹
مهارت‌گری حل مسئله	پسر	۳۰	۵/۳۹	۱/۱۷
	دختر	۳۰	۴/۶۱	۱/۷۳
سبک خلاقیت	پسر	۳۰	۴/۳۸	۱/۰۷
	دختر	۳۰	۳/۶۲	۱/۷۳
اعتماد در حل مسئله	پسر	۳۰	۴/۲۷	۱/۳۷
	دختر	۳۰	۳/۴۵	۲/۰۸
سبک اجتناب	پسر	۳۰	۴/۰۱	۱/۳۲
	دختر	۳۰	۴/۶۰	۱/۹۵
سبک گرایش	پسر	۳۰	۴/۷۸	۱/۲۶
	دختر	۳۰	۳/۸۱	۱/۴۱
مهارت حل مسئله	پسر	۳۰	۱۰۸/۲۶	۲۳/۳۲
	دختر	۳۰	۹۳/۲۶	۱۹/۲۷

همچنان که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، در کلیه خرده مقیاس‌های پرسشنامه به جز خرده مقیاس‌های درماندگی در حل مسئله و سبک اجتناب میانگین نمرات پسران از دختران بیشتر است. به منظور بررسی این

موضوع که آیا تفاوت مشاهده‌شده بین میانگین‌ها از نظر آماری معنادار است یا خیر از آزمون t برای مقایسه میانگین نمونه‌های مستقل استفاده و نتایج به شرح جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶. آزمون t برای مقایسه میانگین نمونه‌های مستقل (مهارت حل مسئله و مؤلفه‌های آن)

مقیاس	T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین
درماندگی در حل مسئله	-۵/۵۰	۵۸	۰/۰۰۱	-۱/۴۹
مهارت‌گری حل مسئله	۲/۰۳	۵۸	۰/۰۴	۰/۷۷۷
سبک خلاقیت	۲/۰۶	۵۸	۰/۰۴	۰/۷۶۷
اعتماد در حل مسئله	۱/۷۹	۵۸	۰/۷۷	۰/۸۲۰
سبک اجتناب	-۱/۳۶	۵۸	۰/۱۷۷	-۰/۵۹
سبک گرایش	۲/۷۷	۵۸	۰/۰۰۷	۰/۹۶۱
مهارت حل مسئله	۲/۲۲	۵۸	۰/۰۰۸	۱۵/۰۵

همچنان که از جدول ۶ آشکار می‌شود، به غیر از خرده مقیاس سبک اعتماد در حل مسئله، سبک اجتناب، در کلیه مؤلفه‌های پرسشنامه سبک‌های حل مسئله، بین میانگین نمرات گروه دختران و پسران و همچنین در نمره کل پرسشنامه تفاوت معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر مقایسه مهارت‌های اجتماعی، مهارت مثبت اندیشی و سبک‌های حل مسئله در دانش آموزان دختر و پسر مقطع سوم متوسطه بود. طبق یافته‌های به‌دست‌آمده بین دانش آموزان دختر و پسر در متغیر مهارت‌های اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد به این صورت که میانگین رفتارهای مطلوب اجتماعی در پسران بیشتر از دختران و میانگین رفتارهای نامطلوب اجتماعی در پسران کمتر از دختران است. این یافته با بخشی از نتایج پژوهش اسماعیل‌پور و ملکی (۱۳۸۶)، لو و تاکامی^۱ (۲۰۱۵) همسو و با صادقی (۱۳۹۴) ناهمسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت مهارت‌های اجتماعی ساده به نظر می‌رسند اما به مقدار زیادی تحت تأثیر ویژگی‌های اساسی انسان مانند هوش، شخصیت، زبان، نگرش، ادراک و تعامل دوطرفه محیط و انسان قرار دارند (علی‌محمدی و شفیع‌زاده، ۱۳۹۵).

همچنین یافته دیگر این پژوهش نشان داد که در متغیر مهارت مثبت اندیشی بین میانگین گروه دختران و پسران تفاوت معناداری وجود دارد و میانگین مهارت مثبت اندیشی در پسران بیشتر از دختران است. در تبیین این یافته می‌توان گفت مثبت اندیشی زمینه‌ای برای رضایت از زندگی، اعتمادبه‌نفس، خوش‌بینی و شادی و همچنین به‌عنوان وسیله‌ای برای بروز اثرات مثبت و منفی است. این باورهای خود کارآمدی، به مدیریت احساسات مثبت و منفی و روابط میان فردی نوجوانان کمک می‌کند علاوه بر اینکه انتظارات مثبتی

مقایسه مهارت اجتماعی، مهارت مثبت اندیشی و سبک‌های حل مسئله در دانش آموزان دختر و پسر

از آینده، ماندگاری خود-مفهومی در بالاترین سطح، حس رضایت از زندگی و تجربه کردن احساسات مثبت را امکان‌پذیر می‌کند (کاپرارا، استکا، گرینو، پاسیلو و وکیو، ۲۰۰۶).

یافته دیگر این پژوهش نشان داد در متغیر سبک‌های حل مسئله به‌غیراز خرده مقیاس سبک اعتماد و سبک اجتناب، در کلیه مؤلفه‌های پرسشنامه سبک‌های حل مسئله، بین میانگین نمرات گروه دختران و پسران تفاوت معناداری وجود دارد و میانگین سبک‌های سازنده پسران بیشتر از دختران است و میانگین نمرات سبک‌های غیر سازنده دختران بیشتر از پسران است. پژوهش مورتون که همسو با نتایج این پژوهش است نشان داد که مردان نسبت به زنان بیشتر از سبک‌های حل مسئله سازنده استفاده می‌کنند همچنان‌که گاردانیو^۲ (۲۰۰۱) نشان داد نمره مردان نسبت به زنان در تکلیف پیچیده‌ای مثل حل مسئله بیشتر است. ولی پژوهش کسیدی (۲۰۰۹) و آهنگی (۱۳۸۶) ناهمسو با نتایج پژوهش بود. آن‌ها نشان دادند بین دو جنسیت زن و مرد تفاوت عمده‌ای وجود نداشته ولی بین پسران و دختران در دو سبک مهارگری و خلاقانه تفاوت معنی‌داری وجود دارد. ازجمله عواملی که بر توانایی حل مسئله و تصمیم‌گیری یک شخص می‌تواند تأثیر بگذارد، آگاهی فرد از یک مسئله است که با ویژگی‌هایی مثل هوش شناختی و قدرت درک فرد در ارتباط است. همین عوامل بر توانایی شخص در تصمیم‌گیری نیز تأثیرگذار هستند. این عوامل به‌صورت ترکیبی به توضیح تفاوت‌های فردی در توانایی تصمیم‌گیری می‌پردازند. برخی از افراد در توانایی تصمیم‌گیری و حل مسئله بهتر از دیگران عمل می‌کنند و به همین دلیل کیفیت بالاتری از کار و زندگی شخصی را تجربه می‌کنند (جعفر پور، ۱۳۸۹). ازجمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به این مورد اشاره کرد که نتایج حاصل در این پژوهش از طریق پرسشنامه گردآوری شده است و مشخص نیست که این نتایج تا چه اندازه به رفتارهای واقعی در زندگی روزمره افراد نزدیک باشد. علاوه بر این جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از دانش آموزان دختر و پسر شهر زاهدان بود، به همین دلیل در تعمیم دهی آن باید جوانب احتیاط را رعایت نمود. با توجه به محدودیت‌های ذکرشده به پژوهشگران توصیه می‌شود برای کسب اطلاعات دقیق‌تر، ارتباط متغیرها را به‌صورت آزمایشی موردبررسی قرار دهند و مداخلات روان‌شناختی در این زمینه صورت بگیرد. از سویی با توجه به نقش مهم مهارت‌های اجتماعی، مثبت اندیشی و سبک‌های حل مسئله در دوره نوجوانی، پیشنهاد می‌گردد کارگاه‌های آموزشی، جلسات سخنرانی و مواردی از این قبیل ویژه افزایش این‌گونه از مهارت‌ها برای دانش آموزان فراهم شود.

منابع

اسماعیل پور، خلیل؛ ملکی، حسن. (۱۳۸۵). مقایسه نگرش و مهارت های اجتماعی دانش آموزان دوره متوسطه مدارس دولتی، نمونه و غیردولتی شهرستان های استان تهران در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵. مجله روانشناسی تربیتی، ۲(۶)، ۱۳۷-۱۵۷.

آقا یوسفی، علیرضا؛ شریف، نسیم. (۱۳۹۰). رابطه ی سبک های حل مساله و بهزیستی شخصی در دانشجویان. فصلنامه اندیشه و رفتار در روان شناسی بالینی، ۶(۲۲)، ۸۸-۸۰.

امینی، آرزو. (۱۳۸۷). اعتباریابی پرسشنامه TISS. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی. تهران.

^۱Caprara, Steca, Gerbino, Paciello, & Vecchio
^۲Gardunio

- باباپورخیرالدین، جلیل؛ رسول‌زاده طباطبائی، سید کاظم؛ اژه‌ای، جواد؛ فتحی‌آشتیانی، علی. (۱۳۸۲). بررسی رابطه بین شیوه‌های حل مسئله و سلامت روان شناختی دانشجویان. *مجله روانشناسی*، ۱۷(۱)، ۱۶-۳.
- جعفرزاده قدیمی، اکرم؛ امامی‌پور، سوزان؛ سپاه‌منصور، مژگان؛ جعفرزاده قدیمی، رباب. (۱۳۹۲). مقایسه سبک‌های حل مساله و باورهای خودکارآمدی در دانش‌آموزان دوره دبیرستان مدارس نمونه و عادی. *نشریه آموزش و ارزشیابی*، ۲۲(۶)، ۹۹-۱۱۰.
- چم‌زاده فنوتی، مانا؛ آقایی، اصغر؛ گل‌پرور، محسن. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر سبک‌های زندگی و بدبینانه دانش‌آموزان پسر دوره ابتدایی. *فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۲(۴۷)، ۴۳-۵۰.
- حدادنیا، سیروس؛ جوکار، ناصر؛ رحیم‌دستی، زینب؛ شیخ‌الاسلام، راضیه. (۱۳۹۵). نقش واسطه‌ای راهبردهای یادگیری در ارتباط بین خودکارآمدی تحصیلی و سبک‌های حل مسئله. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۲(۲۴)، ۱۴۳-۱۳۰.
- حسین‌چاری، مسعود؛ خیر، محمد. (۱۳۸۱). بررسی کارایی یک مقیاس برای سنجش احساس تنهایی در دانش‌آموزان دوره راهنمایی. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۱۹(۱)، ۴۶-۵۹.
- شاطری، زهره؛ اشکانی، نجمه؛ مدرس‌غروری، مرتضی. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین نگرانی مرضی، شیوه‌های حل مسئله و افکار خودکشی در نمونه غیر بالینی. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان*، ۱۴(۱)، ۹۲-۱۰۰.
- صادقی، آمنه. (۱۳۹۵). مقایسه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر و پسر ششم ابتدایی شاغل به تحصیل در کلاسهای تک پایه و چند پایه منطقه جهان‌آباد شهر بروجرد در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴. *چهارمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی*.
- علیمحمدی، علی؛ شفیق‌زاده، حمید. (۱۳۹۴). رابطه مهارت مثبت‌اندیشی با مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه شهرستان سمنان. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۲(۴)، ۷۷-۹۲.
- غیائی، عبدالرحیم. (۱۳۹۴). رابطه‌ی عزت‌نفس و سبک‌های حل مسئله با باورهای خودکارآمدی دانشجویان کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه زابل. *مجله پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی*، ۳۴، ۶۳-۵۳.
- قمری‌گیوی، حسین؛ خشنودنیای چماچایی، بهنام. (۱۳۹۴). مقایسه مهارت‌های اجتماعی، سلامت روانی و عملکرد تحصیلی در فرزندان با والدین مطلقه، متقاضی طلاق و عادی. *مجله خانواده پژوهی*، ۱۲(۴۵)، ۶۹-۹۲.
- قویدل، سمیه؛ گیلوری، عباس؛ نوشین‌فرد، فاطمه. (۱۳۹۱). کتابداران و مهارت‌های مثبت‌اندیشی مطالعه موردی کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های زیر پوشش وزارت علوم. *تحقیقات و فناوری مستقر در شهر تهران*. *نشریه پژوهش‌های نظری و کاربردی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی*، ۲(۲)، ۲۴۵-۲۶۲.
- محمدی، فریده. (۱۳۷۷). بررسی شیوه حل مسئله در افراد افسرده و مقایسه آن با افراد عادی. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد*.
- محمدی، فریده؛ صاحبی، علی. (۱۳۸۰). بررسی سبک‌های حل مسئله در افراد افسرده و مقایسه آن با افراد عادی. *مجله علوم روانشناختی*، ۱۱(۱)، ۲۴-۴۲.
- معتمدی، سیدهدای؛ حاج‌بابایی، حسین؛ بیگلریان، اکبر؛ فلاح‌سلوکایی، منیژه. (۱۳۹۱). تاثیر آموزش مهارت حل مسئله بر کفایت اجتماعی نوجوانان دختر. *فصلنامه پژوهش اجتماعی*، ۴(۱۴)، ۱۸-۲۹.
- هاشمی، زهرا. (۱۳۸۸). رابطه مثبت‌اندیشی و بهداشت روانی. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی*.

Reference

- Caprara, G. V., Steca, P., Gerbino, M., Paciello, M., & Vecchio, G. M. (2006). Looking for adolescents' well-being: Self-efficacy beliefs as determinants of positive thinking and happiness. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 15 (1), 30 -43.
- Cassidy, T. (2002). Problem-solving style, achievement motivation, psychological distress and response to a simulated emergency. *Counselling Psychology Quarterly*, 15 (4): 325-222.
- Cassidy, T., & long, C. (1996). Problem-solving style, stress and psychological illness: development of multifactorial measure. *British journal of Clinical psychology*, 35:265-۷۷۷.
- Cassidy, Tony (2009), Bullying and victimisation in school children: the role of social identity, problem-solving style, and family and school context. *Soc Psychol Educ*, 12: 33-66.
- Gardunio, E. L. H (2001), The influence of cooperative problem solving on Gender differences in achievement, self-efficacy, and attitudes toward mathematics in gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 45: 250-268.
- Inderbitzen. H.M., & foster.S.L (1992). The teenage inventory of social skills: development, reliability. *Behavior therapy*. 12. 152.
- Ingram, R. E., & Wisnicki, K. S. (1988). Assessment of positive automatic cognition. *Journal of consulting and clinical psychology*, 56(6), 898-902.
- Luciana, M. (2014). Adolescent brain development in normality and psychopathology. *US National Library of Medicine National Institutes of Health*, 25 (402): 1325–1345.
- Lv, L., & Takami, K. (2015). The Relationship between Social Skills and Sports Activities among Chinese College Students. *Psychology*, 6: 393-399.
- McClelland, M., & Morrison, S. (2003). The Emergence of Learning-related Social Skills in Preschool. *Children Early Childhood Research Quarterly*, 18: 206-224.
- Nelson, L. E. (2009). An Observational Study of Social Skills Learning Within Third, Fourth and Fifth Grade. *Indiana University of Pennsylvania*.
- Quilliam, S. (2012). *DK Essential Managers: Positive Thinking*. Penguin.
- Rutherford, R. B., Quinn, M. M., & Mathur, S. R. (2004). *Handbook of Research in Emotional and Behavioral Disorders*. New York: Guilford Publications.
- Treffinger, D. J., Selby, E. C., & Isaksen, S. G. (2008). Understanding individual problem-solving style: A key to learning and applying creative problem solving. *Learning and Individual Differences*, 18: 390–401.

Comparison of social skills, positive thinking skills and problem-solving methods in male and female students at the 3rd degree of high school in Zahedan

Zahra Khan Mohammad Zade *

Abbas Hani Hizani [†]

Abstract

The objective of this study was to compare the social skills, positive thinking skills and problem-solving methods in male and female students at the 3rd degree of high school in Zahedan. The present investigation is a causal-comparative study. The statistical population of the study is all female and male students of Zahedan who are studying at the third year of high school in the 2017- 2018 academic year. The sample of this study was 152 students (76 girls and 76 boys) picked by multistage cluster random sampling. The tools applied in this study were Ingram and Winnick's Positive Thinking Questionnaire, Problem-Solving Scale (PSS), The Teenage Inventory of Social Skills (TISS). A t-test was used comparing the mean of two independent groups to analyze the data. The results indicated that there is a significant difference between the mean scores of girls and boys in the components of social skills questionnaire; there is a meaningful difference between the mean scores of girls and boys in the questionnaire of positive thinking skills, 95%. Also, there is no notable difference between the mean scores of girls and boys concerning the elements of trust in problem-solving and avoidance techniques, at 95% confidence level. However, in the total score of the questionnaire and the components of inability in problem-solving, problem-solving leading, creativity and orientation style, there exist a significant difference.

Keywords: Positive Thinking Skills, Problem -Solving Styles, Social Skills, High School Female and Male Students.

---

*M.Sc. in General psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Sistan and Baluchestan University, Sistan and Baluchestan, Iran

[†]M.Sc. in General psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Sistan and Baluchestan University, Sistan and Baluchestan, Iran